

ТМ	Г. XXX	Бр. 2	Стр. 251 - 264	Ниш	април - јун	2006.

UDK 17.021.1:001.891.5

Оригинални научни рад

Примљено: 02.09.2005.

Владимир Хедрих

Јелена Давидовски

Филозофски факултет

Ниш

ИСПИТИВАЊЕ МОГУЋНОСТИ ЗА РАЗВОЈ ИНСТРУМЕНТА ЗА МЕРЕЊЕ ОТПОРНОСТИ НА ПРИТИСАК АУТОРИТЕТА НА АНТИЕТИЧКО ПОНАШАЊЕ ПРИМЕНЉИВОГ У СВРХЕ СЕЛЕКЦИЈЕ*

Резиме

Овај рад бави се испитивањем могућности за развој инструмента за мерење отпорности на притисак ауторитета на антиетичко понашање. Значај тог инструмента био би у његовој практичној примени у селекционе сврхе за сва радна места која као императив радних захтева имају одсуство антиетичкиог (корумпираног) понашања. У истраживању је коришћен инвентар личности NEO PI-R и резултати једног ранијег експеримента (Hedrih&Želeskov,2003). Добијени резултати показују да се испитаници који су пружили отпор у експерименталној ситуацији и они који то нису значајно разликују према неколико димензија и субдимензија личности (О, Е3, Н4, Н6, Е1, Е4, А4, Е) мерених поменути инвентаром личности. Може се закључити да би инвентар личности NEO PI-R било могуће користити за мерење отпорности испитаника на притисак ауторитета на антиетичко понашање, али да је за развијање оптималног предиктора, као и за утврђивање његових тачних метријских карактеристика потребно даље истраживање.

Кључне речи: корупција, селекција, NEO PI-R, неетичко понашање, етика

Корупција, појава која прати човечанство још од рађања првих политичких система више миленијума у прошлости, пратила је чове-

---

vhedrih@hm.co.yu

jelenadav@bankerinter.net

* Текст настао у оквиру рада на пројекту 149062Д, који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

чанство кроз све епохе његовог развоја, најтеже га погађала онда када су га погађале и друге пошасте – куга, ратови, привредно пропадање, а и данас се сматра једним од главних сметњи привредном развоју читавог низа земаља у свету. Кроз историју периоди пропадања и распадања различитих држава били су повезани са пандемијама корупције (пад римског царства, пад турског царства, Совјетског Савеза, распад СФРЈ, распад колонијалних империја европских земаља итд.), а оне су имале за последицу и подстицање различитих сепаратистичких покрета као и стимулисање политичке активности код грађана¹. Једна од појава везаних јако често за корупцију је нпр. такозвано "љутито гласање" ("angry voting") (Mc Cann et al., 1999).

Иначе саму појаву корупције је тешко дефинисати, а разлог за то је између осталог и чињеница да је то заједничко име за читав низ понашања која могу бити потпуно различита, а наравно и потпуно различито мотивисана. Ипак чини се да она имају једну заједничку особину и зато ћемо овде прихватити дефиницију коју даје Царасциуц која каже да је корупција "злоупотреба моћи у циљу постизања личне добити од стране државних службеника" (Carasciuc, 2003). То обично укључује кршење закона, али не нужно. Један од делова ове дефиниције је и термин злоупотреба – релативан термин који у различитим друштвима може значити различите ствари. Када је корупција у питању то и јесте случај – нека истраживања² показују да се оно што се сматра злоупотребом моћи (па самим тим и корупцијом) разликује од друштва до друштва, од културе до културе, па и између људи различитог социоекономског статуса из истог друштва (Redlawsk & Mc Cann, 2002).

Даља дефиниција одређује корупцију као нешто што превасходно чине државни службеници и то у циљу приватне добити. Овај део указује на то да корупцију као феномен треба разликовати од манифестно сличних понашања као што су јавашлук, лењост и неодговорност са једне стране и отпор систему са друге стране. Разлика између корупције и овог првог је пре свега мотивациона – док је коруптивно понашање мотивисано, понашања о којима је овде реч су пре свега последица недостатка мотивације (везане за посао). Разлика између корупције и отпора систему је пре свега у томе да отпор систему карактерише непријатељство према систему и његово одбацавање. Особа то што чини са намером да систему нанесе штету (чак иако није део организованог покрета отпора што је често случај), нада се будућем паду система и жели да тај систем буде замењен другим који би прихватила. Корумпирана особа с друге стране углавном прихвата систем такав какав јесте и нада се да се ништа неће проме-

¹ И то јако често оних које у другачијим условима политика не би ни занимала.

² А и свакодневно искуство.

нити, чак се често активно бори за конзервацију тренутног стања система, а против сваке промене.

Корупција, као што је напред поменуто, може имати различите манифестације покренуте различитим мотивима (тј. изворима мотивације – мотиваторима). Зато је саму област згодно приказати на две димензије – извору мотивације и врсти понашања. У сврху илустрације тога усвојићемо шему која је у сарадњи са колегиницом Јеленом Желесков направљена за потребе једног другог рада.

*Табела 1 Коруптивна понашања и извори мотивације за њих
(област којом се ово истраживање бави је означена са ×)*

Врста мотивације ?	Извор мотивације ?	Финансијски подстицаји (мито)	Притисак ауторитета	Приватне везе (захтеви пријатеља, рођака...)	Лични ставови /вредности/ уверења
Неправедно суђење			×		
Опструкција					
Дискриминација					

Шта изазива коруптивно понашање? Коруптивно понашање је, као уосталом и свако друго понашање последица интеракције средине (подстицаји на коруптивно понашање, слаб правни систем итд..) и особина личности. Да би проверили утицај средине на овакву врсту понашања (тј. барем на једну врсту оваквог понашања – обележеног у табели са ×) извели смо следећи експеримент (Hedrih & Želeskov, 2003):

Студенти прве и друге године психологије (N=160) подељени су у две групе и изложени двома експерименталним ситуацијама створеним у току редовне наставе, без информисања испитаника да се изводи експеримент. Једну експерименталну ситуацију смо назвали групном (када су сви студенти били у учионици на часу), а другу индивидуалном (испитаници су један по један долазили у кабинет експериментатора). У обе ситуације један експериментатор је донео 5 цртежа и рекао да ради за невладину организацију која се бави подстицањем децје креативности и да се одржава такмичење за најбољи децји цртеж. Рекао им је и да ће аутор најбољег цртежа путовати у Шпанију на међународну изложбу децјих цртежа. Од студената је затражио да буду жири и да одаберу цртеж који је најбољи. Сваки студент је добио 5 цртежа и формулар за оцењивање на ком је писао да има 6 цртежа и текст да студент под пуном материјалном и моралном одговорношћу изјављује да је цртеже оценио слободно, независно и искрено. Након тога им је други експериментатор (који је иначе био наставник на чијем је предавању извођен експеримент) рекао да морају да гласају за цртеж број 6 јер је то цртеж детета једног

веома важног човека који је нама такође веома важан и да то дете мора да оде у Шпанију. Због брзе контаминације³ узорка анализирани су само одговори испитаника који су добијени пре контаминације. Експеримент у индивидуалној ситуацији је изведен одмах након групне ситуације и сви испитаници који су учествовали у групној су, након дебрифинга, замољени да не контактирају било ког од испитаника из друге групе пре краја експеримента.

У групној ситуацији сви осим једног испитаника су одбили налог, док су у индивидуалној ситуацији сви осим једног испитаника налог прихватили с тим што је одређени број испитаника пружио отпор па је након појачаног притиска ипак прихватио, док су други прихватили без пружања отпора. Статистичка значајност разлике између начина реаговања у ове две ситуације проверена је Хи-квадрат тестом и резултати показују да је вероватноћа да је она последица дејства случајних фактора много мања од једног промила ($p < 0,000001$)

Циљ овог истраживања је да покуша да на основу резултата напред поменутог истраживања испита могућност мерења отпорности (не кажем начина реаговања – јер начин реаговања зависи и од ситуације) на овакве притиске, те да се као коначни резултат дође до, колико је год могуће, бољег предиктора ове особине коју би било могуће користити у селекцији.

У даљем излагању користићемо термин *отпорност на притисак ауторитета на коруптивно понашање* да бисмо означили чињеницу да су различити нивои срединских притисака потребни да би се различите особе принудиле на овакво понашање. Дакле, отпорност је оно по чему се разликују они испитаници који се у идентичним ситуацијама понашају на овакав начин и они који то не чине.

Где ћемо тражити добре компоненте за формирање предиктора? Као и свако понашање (било да је оно део начина на који особа обавља свој посао или део обављања неке друге улоге) разумно је претпоставити да је и ово понашање детерминисано читавим низом фактора као што су личне склоности, систем вредности, потребе, особине личности и друге личне особине с једне стране и сложај како акутних тако и дуготрајно присутних срединских услова (подршка за ваљаност овакве тврдње се може наћи у радовим бројних аутора из области психологије рада, нпр. Super, D (1990) по Scharf, R, [7], стр. 149)). Због жеље аутора да овај рад буде из области кадровске психологије (а не инжењерске), као и због тога што нам је циљ испи-

³ Појаве да одмах након примене притиска испитаници почињу интензивно да међусобно комуницирају и да након извесног, релативно кратког временског интервала (чија дужина зависи у потпуности од тога колико им услови омогућавају ефективну комуникацију) бива донета групна одлука о томе како да се понашају, те да након тога сви, без икаквих даљих премишљања, реагују у складу са том групном одлуком.

тивање могућности развоја селекционог инструмента фокусираћемо се на личне карактеристике људи, а због метријски веома добро заснованих могућности за њихово мерење, као и због њихове (барем теоријске⁴) временске стабилности фокус ћемо у оквиру личних карактеристика сузити на особине личности.

Метод

Циљ истраживања: Коришћењем резултата експеримента (Hedrih&Želeskov, 2003) који је напред описан и резултата на инвентару личности NEO PI-R испитати могућност формирања мере отпорности на притисак ауторитета на неправедно суђење која би била употребљива у сврху селекције.

Задаци: 1. Међу испитиваним варијаблама наћи оне на којима се испитаници који су пружили отпор и они који нису значајно разликују и 2. Њиховом комбинацијом (било линеарном било нелинеарном) формирати нову варијаблу која ће их максимално добро раздвајати, а чије ће крајње вредности на супротним странама имати два испитаника поменути у циљу истраживања.

Узорак: Студенти прве и друге године психологије (N=160) филозофског факултета у Нишу. Испитани су сви студенти, али су због контаминације узорка у анализу ушли само они испитаници чије су реакције добијене пре контаминације (N=21).

Инструменти: Инвентар личности НЕО ПИ-Р (Costa&McCrae, 1992).

Варијабле: 1. Начин реаговања у експерименту Hedrih&Želeskov – испитаници су подељени у групе оних који су пристали без пружања отпора и који су у већој или мањој мери пружили отпор па је морао бити примењен додатни притисак да би пристали. Поред ове две групе у сврху валидације резултата издвојили смо и једног испитаника који је на наш захтев пристао у групној ситуацији када су сви одбили, и једну испитаницу која је наш захтев одбила у ситуацији (индивидуалној) када су сви остали пристали. Пошто се ради о појединачним испитаницима приликом рађења статистичких тестова они су прикључени одговарајућим групама, али су приликом анализе резултата коришћени у циљу валидације добијених трендова – за очекивати је да они као екстремни на ваљаним предикторима буду на супротним крајевима дистрибуција – један као минимум, а други као максимум (наравно ово је само хеуристички поступак⁵). Ова два ис-

⁴ Мада антицртистички, а пре свега, конструктивистички оријентисани аутори ову споре.

⁵ У смислу да његова примена само повећава вероватноћу да су добијени резултати ваљани, а не представља извесан доказ њихове ваљаности.

питаника ће се у делу о резултатима називати контролним испитаницима. 2. Димензије личности. 3. Предикторска варијабла коју ће бити формирана од димензија личности мерених NEO PI-R-ом.

Резултати

На NEO PI-R-у смо нашли да су разлике статистички значајне на следећим димензијама:

Табела 2 Димензије NEO PI-R на којима су нађене статистички значајне разлике између испитаника који су пружали отпор и оних који нису. Користићен је У тест

Димензије	H4	H6	E1	E3	E4	O5	A4	E	O
Сиг.	0.008	0.016	0.053	0.012	0.056	0.08	0.003	0.009	0.009

Табела 3 Аритметичке средине димензија поменутих у табели 2⁶

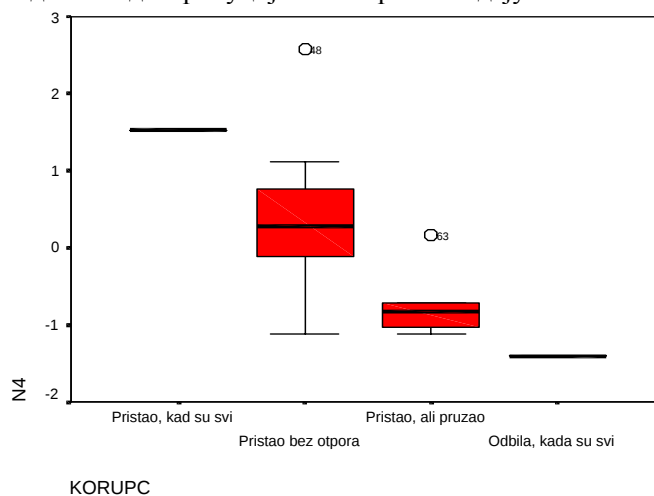
Одговори		H4	H6	E1	E3	E4	O5	A4	E	O
Пристао, кад су сви одбили	АС	1.523	-1.489	-2.645	0.92	-0.647	-0.576	-2.916	-2.19	-1.789
	СД	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пристао, без отпора	АС	0.376	-0.118	-0.297	0.561	-0.772	-0.859	-0.746	-0.587	-0.854
	СД	1.058	0.63	1.161	0.632	0.676	0.921	0.728	0.67	0.394
Пружали отпор, али пристао	АС	-0.703	0.552	0.61	-0.314	0.004	-0.269	0.387	0.209	0.186
	СД	0.502	0.596	0.867	0.878	1.006	0.71	0.884	0.887	0.746
Одбио, кад су сви пристао	АС	-1.406	1.463	1.566	-1.484	1.88	1.225	1.764	1.909	1.155
	СД	-	-	-	-	-	-	-	-	-

** Број случајева: Пристао, кад су сви одбили = 1, Пристао без отпора = 11, Пружали отпор, али пристао = 8, Одбио кад су сви пристао = 1.

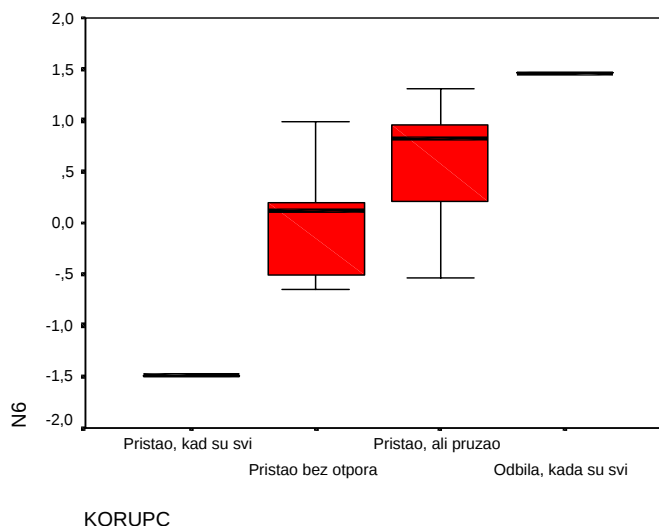
⁶ Због рекалкулације вредности испитаника (поновног рачунања факторских скорова) на овим димензијама и субдимензијама, које је било неопходно због укључивања додатних испитаника у узорак, аритметичке средине и стандардне девијације које су овде представљене се донекле разликују у вредности и предзнаку (имајући у виду циљ ових рачунања, овом приликом нису вршена окретања скорова у правцу који одговара називу димензије) од вредности представљених на скупу Емпиријска истраживања у психологији. Међутим, скоро све разлике су мање од 0.1, док је корелација старих и нових скорова без изузетака 1.00.

Вредности димензија су израчунате као скорови на првој главној компоненти екстрахованој из одговора целе групе испитаника (како оних чији су одговори узети у обзир тако и оних који су искључени) израчунати коришћењем Anderson-Rubinovog метода за процену коефицијената факторских скорова. Вредности представљају одступање од аритметичке средине групе изражено у стандардним девијацијама (z вредности).

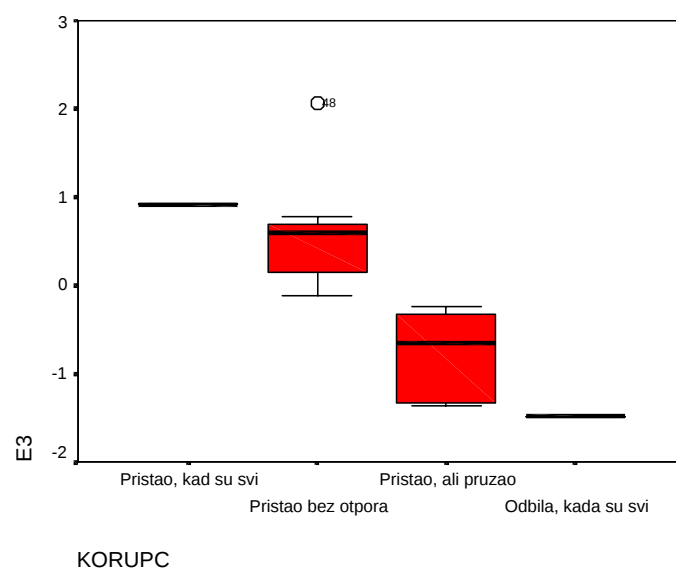
Гледано по дистрибуцијама ствари изгледају овако:

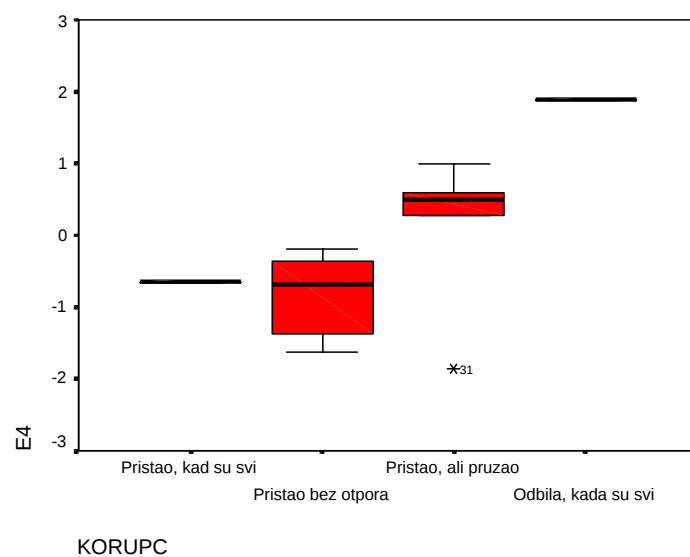
Слика 1. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли Н4

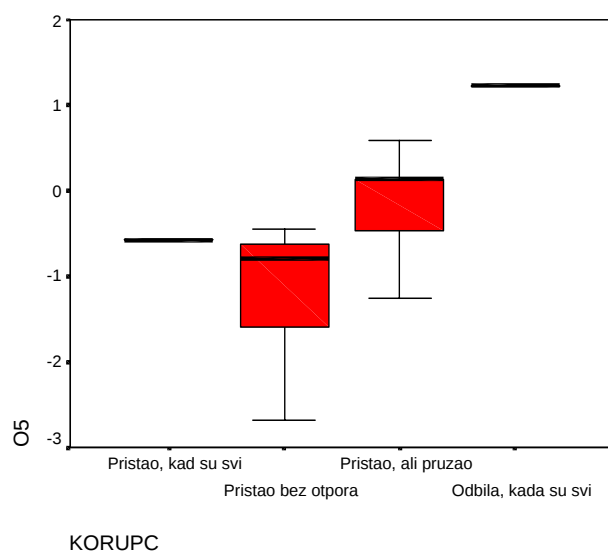
Слика 2. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли Н6

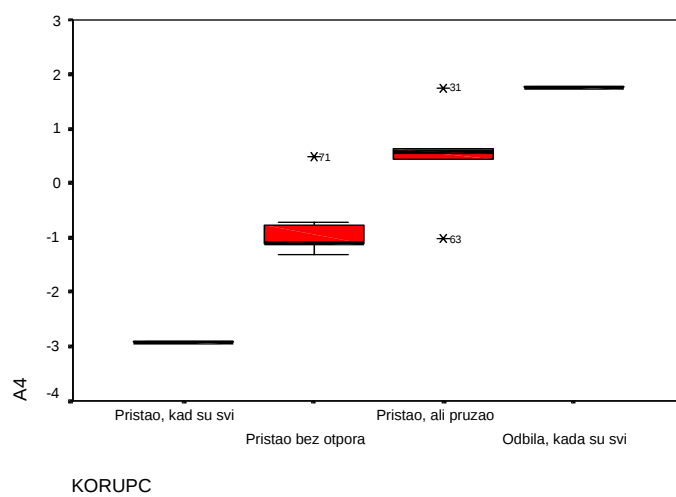
Слика 3. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли Е3

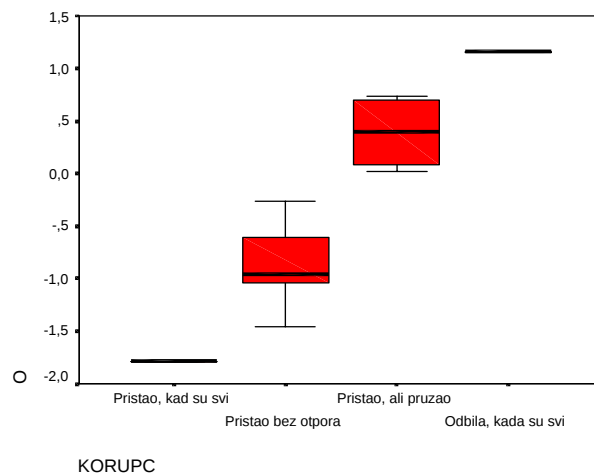
Слика 4. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли Е4

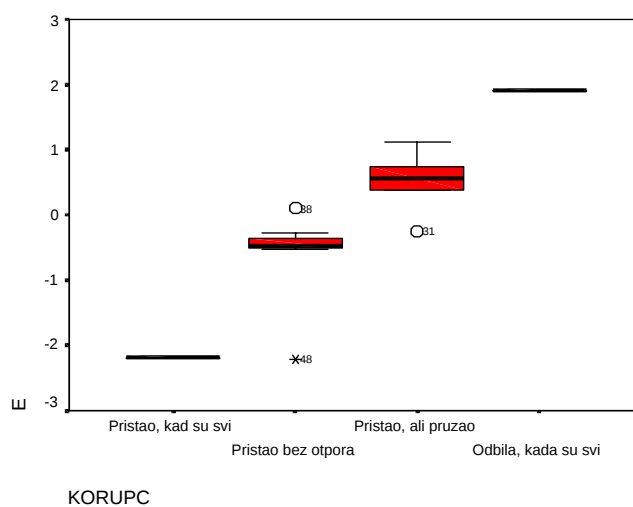
Слика 5. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли O5.

Слика 6. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли A4.

Слика 7. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли *O*.

Слика 8. Дистрибуције четири категорије испитаника на варијабли *E*.

Након идентификовања варијабли на којима се вредности припадника различитих група статистички значајно разликују тј. чија је прогностичка вредност већа од случаја уследио је корак у коме смо линеарним комбиновањем ових варијабли покушали да добијемо предикторску варијаблу са још бољим предикционим својствима. С обзиром на то неке од мерених димензија личности већ дају потпуно тачну предикцију начина реаговања (нпр. *O* даје потпуно тачно разликовање група, чак и када се оно двоје контролних испи-

таника издвоје као посебне групе, док када се они издвоје предвиђање на основу Е3 даје само једну погрешну прогнозу), док је прогностичка вредност других такође прилично велика (што се делимично може објаснити величином узорка – због релативно малог броја испитаника који су ушли у анализу само веома велики ефекти су истовремено и статистички значајни), циљ више није могао бити формирање предикторске варијабле која врши још тачнију предикцију. Зато смо себи за циљ поставили да формирамо варијаблу која максимизује удаљености између група испитаника. Међутим, што због малог броја испитаника што због савршених предикционих способности неких варијабли (што је опет можда ствар и смањене варијабилности услед малог броја испитаника, али о томе касније), ова процедура није произвела ништа предикционо вредније од напред наведених појединачних варијабли (пре свега варијабле О).

Дискусија

Шта представљају димензије личности на којима смо добили статистички значајне разлике? Инвентар личности NEO PI-R заснован је на Big Five моделу личности који описује појединачне личности као конфигурације вредности на 5 базичних димензија личности⁷ – Неуротицизму (Н), Екстраверзији (Е), Отворености (О), Сарадљивости (А) и Савесности (Ц). Свака од ових димензија има по 6 субдимензија. У овом истраживању као најдискриминативнија варијабла показала се димензија Отвореност (О). Особе које имају високе скорове на овој димензији (а то су у овом истраживању оне које су пружале отпор) карактеришу преферирање различитости, интелектуална радозналост, спремност да се прихвате нове идеје, али и да се постојећи ауторитети доведу у питање. Вредности на овој димензији су у позитивној корелацији са дивергентним мишљењем, као аспектом интелигенције (Knežević i sar, 1997). Друга најдискриминативнија варијабла овде је Е3 – асертивност, субдимензија екстраверзије (они који су пружили отпор су асертивнији, али у горе наведеној табели имају ниже скорове због обртања смера скале приликом формирања факторских скорова услед обрнуте усмерености ставки које мере ову субдимензију). Сам назив димензије је довољно јасан и не захтева даље објашњавање. Остале дискриминативне димензије су: Н4 – узнемирујућа самоусредсређеност (стид, узнемиреност, склоност осећању инфериорности – они који су пружали отпор имају битно нижи скор на овој димензији),

⁷ Ове димензије су теоријски независне, али у емпиријским проверама путем факторске анализе у оптималном факторском решењу фактори су углавном у извесној, мада ниској корелацији, што може, али ипак не мора да указује на реалну повезаност одговарајућих психолошких ентитета. Нпр. Knežević, Radović, Opačić (1997), [3].

H6 – преосетљивост (слаб капацитет превазилажења стреса, склоност, зависности, безнадности и паници у ситуацији суочавања са изненадним и стресним околностима), E1 – топлина (емоционалност, наклоност према другим људима, лако стварање емоционалних веза), E4 – активитет (брз темпо, настојање да се стално нешто ради), A4 – попустљивост (инхибиција агресивности, поштовање других, склоност да се опрости и заборави), E – екстраверзија (базична димензија, социјабилност, екстраверти воле људе и преферирају велике групе). Када се све резимира, може се рећи да су у експерименту отпор пружале особе које су самопоузданије, са јачим капацитетима за суочавање и превазилажење стресних ситуација, а које истовремено имају или осећају да имају јачу социјалну подршку услед својих других личних особина⁸ од особа које су на наш експериментални захтев пристале без пружања отпора.

Али колико заиста вреде ови резултати? Због контаминације у анализу су ушли само сигурно неконтаминирани резултати (тј. испитаници који сигурно нису били обавештени од других испитаника о томе "шта их чека"). Блажим критеријумом би било могуће да број анализираних испитаника буде неколико пута већи, али бисмо за то морали да жртвујемо еколошку валидност налаза. Ово друго смо ипак сматрао вреднијим. С друге стране добијене разлике су статистички значајне чак и на овако малом узорку што говори о јаким "ефектима" (статистички речено), тј. о постојању знатних разлика бар по неким особинама личности⁹. Даље, могуће је и вероватно да су овако јасне разлике (мала преклапања између дистрибуција, па чак и потпуна одвојеност) последица смањене варијабилности група услед малог броја испитаника, те да би то преклапање било веће када би број испитаника био већи. Код новијих аутора из области методологије се могу наћи ставови који говоре против одбацивања резултата добијених на малим узорцима, чак и онда када они нису статистички значајни на "стандардним" нивоима (опсесивно-компулзивним нивоима статистичке значајности како их назива Fajgelj–Fajgelj, S, 2004), а камоли када јесу. Ипак, поред тврдње да разлике постоје и да је предвиђање, а можда чак и веома прецизно предвиђање, отпорности на притисак ауторитета на антиетичко (коруптивно) понашање могуће (испитивање ове могућности је и био циљ овог рада), узорак је сувише мали да би било

⁸ У прилог овој тврдњи говори и чињеница да су све звезде (у социометријском смислу) пружиле значајан отпор, док то није учинио ни један од повучених студената – испитаника, те да је накнадно индивидуално испитивање показало да је испитаник који је једини пристао у групној ситуацији истовремено и веома повучен и неинтегрисан у групу студената. Могућност прибављања социјалне подршке за пружање отпора се и сама показала као битан фактор у експерименту – у групној ситуацији су сви одбили налог, али тек након увиђања и договора да то сви заједно учине.

⁹ А ти ефекти су знатни и кад се представе у виду корелација.

могуће ишта више поуздано рећи о томе колике су тачно, нити да би било могуће створити очекивања у погледу предиктивних способности селекционог инструмента који би овим путем био развијен (као што је напред поменуто на овом узорку се потпуно тачна предвиђања добијају већ само на основу варијабле О).

Додатак: Непосредно пред писање овог рада, први аутор је спровео, у сарадњи са колегама из нишке полиције, још једно истраживање, приликом селекције за форензичаре у нишкој полицији. Резултати тог истраживања у битној мери потврђују овде изнете налазе, али објављивање тих резултата ће морати да сачека добијање одговарајућих дозвола.

Закључак

Циљ овог истраживања био је да на основу резултата раније изведеног експеримента у коме су испитаници излагани притиску ауторитета да неправедно суде (вид коруптивног понашања) и резултата тих испитаника на инвентару личности NEO PI-R испита могућност добијања мере отпорности испитаника на притисак ауторитета на такве врсте понашања, а који би био применљив у сврху селекције. Испитивани су студенти прве и друге године психологије филозофског факултета нишког универзитета. Испитано је 160 студената, али су, због контаминације узорка, анализирани само резултати 21-ог студента који су у експерименту први изложени експерименталној ситуацији. Нађене су знатне и, упркос малом узорку, статистички значајне разлике између испитаника који су у експерименталној ситуацији пружили отпор и оних који су без отпора пристали на захтев експериментатора, на више димензија и субдимензија NEO PI-R-а, при чему су предиктивно најкорисније биле димензија О – отвореност (предвиђање на основу ове варијабле је било без грешака, чак и када се испитаник који је једини пристао на захтев у групној ситуацији и испитаница која је једина одбила у индивидуалној издвоје као посебне групе – ова два испитаника су чинила минимум и максимум дистрибуције) и Е3 – асертивност (само једна грешка и то само када се ова два испитаника издвоје – испитаник који је пристао у групној ситуацији није минимум целог узорка). Комбиновање ових варијабли у циљу повећања тачности предвиђања није имало смисла (јер варијабла О већ сасвим тачно предвиђа), док комбиновање са циљем формирања варијабле на којој би групе испитаника биле још више удаљене међусобно него на О није дало битне резултате.

Из напред наведеног може се закључити да би инвентар личности NEO PI-R било могуће користити за мерење отпорности испитаника на притисак ауторитета на антиетичко понашање, али да је за развијање оптималног предиктора, као и за утврђивање његових тачних метријских карактеристика потребно даље истраживање.

Референце и литература

- Carasciuc, L. (bez datuma). *Fighting Corruption to Improve Governance: Case of Moldova*, Working Papers, Transparency International.
- Hedrih, V. i Želeskov, J. (2003). "Pressure of authority for unethical behavior – an experimental study", neobjavljen materijal – rad je u procesu pripreme za štampu.
- Knežević, G., Radović, B. i Opačić, G. (1997). *Evaluacija "Big Five" modela ličnosti kroz analizu inventara ličnosti NEO PI-R*, Psihologija, DPS, Beograd pp. 7-40.
- Kroll, M.A. i sar. (1970). *Carrer Development: Growth and Crisis*, John Wiley & Sons inc., New York.
- McCann, J. i sar. (1999). *Heeding the Call: An Assesment of Mobilization for H. Ross Perot's 1992 Presidential Campaign*, American Journal of Political Science.
- Redlawsk, D.P. i McCann, J. (2002). *How Voters See Political Corruption: Definitions and Beliefs, Causes and Consequences*, Annual Meeting of the Southwestern Political Science Organization, New Orleans, LA.
- Sharf, R.S. (1997). *Applying Career Development Theory to Counseling*, Brooks/Cole Publishing Company, An International Thompson Publishing Company.
- Fajgelj, S. (2004). *Metode istraživanja ponašanja*, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd.
- Weisburd, D., Greenspan, R. i sar. (2000). *Police Attitudes Toward Abuse of Authority: Findings from a National Study*, US National Institute of Justice, US Department of Justice.

Vladimir Hedrih, Jelena Davidovski, Niš

EXPLORING THE POSSIBILITY TO DEVELOP AN INSTRUMENT FOR MEASURING RESILIENCE TO PRESSURE OF AUTHORITY TOWARDS UNETHICAL BEHAVIOR APPLICABLE FOR SELECTION PURPOSES

Summary

This paper explores the possibility to develop an instrument for measuring resilience to pressure of authority towards unethical behavior. The importance of such instrument would lie in its practical applicability for selection purposes for all jobs where it is imperative that there be no unethical (corrupt) behavior. In this research we used NEO PI-R personality inventory and analyzed the results of a previous experiment (Hedrih&Želeskov, 2003). The obtained results show that subjects who resisted in the experimental situation and those that did not differ significantly on several personality dimensions and subdimensions (O, E3, N4, N6, E1, E4, A4, E) of the fore mentioned personality inventory. We can conclude that the NEO PI-R personality inventory could be used for predicting the resilience to pressure of authority towards unethical behavior, but that further research is needed for both developing an optimal predictor and determining its precise metrical characteristics.

Key Words: Corruption, Selection, NEO PI-R, Unethical Behavior, Ethics.